

Yeni Tip Koronavirüsün (Covid-19) Gündemimize Getirdiği Başlıca Fıkhî Sorular ve Cevapları

Dr. Öğr. Üyesi Tuba Hacer Korkmaz
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi

Bu mütevazî çalışma ile insanlık tarihinde çok kez tekerrür etmiş ve günümüzde de etmekte olan küresel hadisenin Müslüman bireylerin gündemine getirdiği bazı dinî-ahlakî sorulara pratik cevap vermek amaçlanmıştır.

1) Tıbb-i Nebevî’de salgın hastalıklara yönelik önlemler çerçevesinde neler buyurulmuştur?

İki nimet vardır ki insanların çoğu (onları değerlendirme hususunda) aldanmıştır: Sağlık ve boş zaman.” (Buhari, Rikak, 1) diye buyurarak sağlık vurgusunu çok kez yapmış olan Allah Resûlü (s.a.s.), olağanüstü durumlarda da bizlere rehberlik eden sözlerini ve uygulamalarını miras bırakmıştır. Bu kapsamda bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engelleme amacına matuf olarak *“Bir yerde salgın hastalık¹ çıktığını duyarsanız oraya girmeyin, bulunduğunuz yerde salgın hastalık çıkarsa o bölgeden de ayrılmayınız”* buyurarak (Buhârî, Tıp 30; Müslim, Selâm 32/92-96) karantina uygulamasına dikkat çekmiştir. Bir diğer hadis-i şerifinde de *“Bulaşıcı hastalık taşıyanın sağlamları aynı ortamda bulunmasını engelleyiniz”* (Buhârî, Tıp, 53) buyurarak salgın hastalığa karşı tedbirli ve ihtiyatlı bir yol takip edilmesini vurgulamıştır.

Hz. Peygamber önlem ve korunma bağlamında öncelikle kişisel temizliğe dikkat edilmesi üzerinde özellikle durmuş, hastalık durumunda ise gereken tedbirlerin alınarak müminlerin dua ile Allah’a sığınmaları ve tevekkül etmelerini ısrarla tavsiye etmiştir. Bir yerde salgın hastalık ortaya çıkmışsa yaygınlaşmaması için sosyal mesafeyi korumuş, karantinaya varan önlemler almıştır. Sözlerindeki netlik ve uygulamalarındaki titizliğiyle bizlere örnek olarak bizlere de salgın hastalıkları ciddiye almamız gerektiğini hissettirmiştir.

2) Sosyal mesafeyi korumamak ve “evde kal” kuralına uymamak kul hakkına girer mi?

Sosyal mesafe ve “evde kal” ikazlarına uymanın gerekliliğine Hz. Peygamber (s.a.s) döneminden bazı örneklerle şöyle cevap verilebilir: Efendimiz (s.a.s) sağlıklı olan kişilerin cüzzam hastalığına (Hz. Peygamber (s.a.s) döneminde de görülen bulaşıcı, fakat ne şekilde bulaştığı günümüzde bile tam olarak bilinmeyen ve geçmiş dönemlerde geniş kitlelerin ölümüne sebep olan bir hastalık) yakalanan kişilerden uzak durmaları gerektiğini *“Cüzzamlıdan, aslandan kaçır gibi kaçın.”* (Buhârî, Tıp, 19) buyurarak ifade etmiştir. Amr b. Şerîd’in (r.a) babasından (r.a) aktardığına göre, Hz. Peygamber’e (s.a.s) bağlılıklarını ifade etmek üzere Sakîf kabilesinden gelen heyet içerisinde cüzzamlı bir adam da vardı. Hz. Peygamber (s.a.s) ona; *“Biz senin biatini kabul ettik, sen evine dön.”* şeklinde haber saldı ve musafaha biat kabul etmenin en belirgin sembolü olsa da cüzzamlı adamın elini tutmadı. (Müslim, Selâm, 136; İbn Mâce, Tıbb, 44) Salgın hastalıklarda sosyal mesafeyi korumanın önemini en net şekilde gösteren hadis-i şeriflerden biri ise, Efendimiz’in (s.a.s); *“...Cüzzamlıyla konuşacağınız zaman onunla sizin aranızda bir mızrak boyu (yaklaşık iki metre) mesafe olsun.”* (Ahmed b. Hanbel, 581) şeklindeki hadisidir. Ayrıca Hz. Peygamber, hastalıklı hayvanların sağlıklı hayvanlardan ayrı tutulması gerektiğini de belirtmiştir. (Müslim, “Selâm”, 104-105; Ebû

¹ Hz. Peygamber s.a.v kitlesel ölümlere sebep olan salgın hastalıklar için “taun/ta’n” ifadesini kullanmıştır. İslâm tarihinde birçok salgınlar kaydedilmiştir. Hz. Peygamber zamanında görülen ilk tâun hicrî 6. yılda (m. 627) Medâin’de meydana gelen Şîrûye (/Şîruveh) tâunudur. Hz. Ömer devrinde de birkaç tâundan söz edilir. Hicrî 17-18/miladî 639 yılındaki Amvâs tâununda içlerinde Ebû Ubeyde b. Cerrâh ve Muâz b. Cebel gibi sahâbenin ileri gelenlerinin de bulunduğu yaklaşık 30.000 kişi vefat etmiştir.

Dâvûd, “Tıb”, 24) Osmanlı dönemi Şeyhü'l-İslamlarından Ebüssuûd Efendi'nin de karantina ve sosyal mesafe kapsamına giren fetvaları mevcuttur. Meselâ küçük bir çocuğu salgın esnasında şehre getirip ölümüne yol açan kimsenin diyet² ödemesi gerektiğini belirtmiştir. Diyet ödeme cezasının büyüklüğü göz önüne alındığında konunun kul hakkı boyutu da ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte kasıtlı veya kasıtsız ama ihlalle bir insana hastalık bulaştırmak büyük bir vebal ve kul hakkıdır.

3) Piyasada stokçuluk ne zaman haram olur?

İhtikâr (stokçuluk), “darlığı kamuya zarar verecek tüketim mallarının kıtlık yaratmak amacı ya da fiyat artışı beklentisiyle piyasadandan çekilmesi”dir. Haksız yoldan kazanç sağlamayı yasaklayan âyetlerle (el-Bakara 2/188; en-Nisâ 4/161; el-A'râf 7/85) dinin genel ahlâkî ilkeleri ihtikâr yasağının da dolaylı atıfları olarak kullanılır. Genelde insanların ihtiyaçlarını sömürerek az emekle kolay kazanç sağlama arzusuna dayanan ihtikâr, özellikle zorunlu tüketim maddeleri söz konusu olduğunda ihtiyaç sahiplerinin, neticede de toplumun zarar görmesine sebebiyet vereceği gibi uzun müddet devamı halinde sosyal bunalımlara yol açabilir. Bu nedenle İslâm, piyasa dengeleriyle oynanıp ürünlere aşırı yüksek ya da düşük fiyatlar biçilerek haksız rekabet ortamı yaratılması, daha doğrusu rekabetin yok edilmesi suretiyle haksız kazanç sağlanması ve tüketicilere zulmedilmesine karşıdır. “Kim yiyecek maddelerini kırk gün stoklarsa Allah'tan uzaklaştığı gibi Allah da ondan uzaklaşır. Komşuları açken tok sabahlayanlar Allah'ın zimmetinden uzak olurlar” (Müşned, II, 33) meâlindeki mutlak karaborsacılık yasağına ilişkin hadisler, kişinin Allah katındaki sorumluluğu ve davranışın dinî-ahlâkî boyutunu gözler önüne serer. Özellikle temel gıda maddeleri başta olmak üzere, sağlık, tekstil gibi darlığı kamu zararıyla sonuçlanacak diğer tüketim maddelerinin ihtikârı da haram sayılmıştır. Bu temel malların karaborsaya düşmesinden dolayı yaşanabilecek zararların seviyesine ve kitlesine göre de ihtikâr yasağının şiddeti değişmektedir.

4) Evde stok yapmak caiz midir?

İslâm'da enâniyet (bencillik) ne kadar yerilmişse îsâr da (bir kimsenin, kendisi ihtiyaç içinde bulunsa bile sahip olduğu imkânları başkalarının ihtiyacını karşılamak üzere kullanması, başkasının yararı için fedakârlıkta bulunması ahlakı da) o kadar övülmüş ve cömertliğin en yüksek derecesi olarak görülmüştür. Diğer erdemli davranışlarda olduğu gibi îsârın da belirtilen ahlâkî değeri kazanabilmesi için maddî veya mânevî bir karşılık beklenmeden sırf Allah rızâsı ve insan sevgisinden dolayı yapılması gerekir. Çünkü iyilik karşılığında teşekkür veya övgü bekleyen kişi cömertlik değil alışveriş yapmış sayılır. Normal şartlarda yani şiddetli ihtiyacın olmadığı ve piyasa bolluğu olduğu durumlarda gıda maddelerini tedbir maksatlı fazladan almakta beis yoktur. Ancak şu an içinde olduğumuz süreç gibi herkesin ihtiyaç duyabileceği temel ihtiyaç malzemeleri temininde, başkalarını ve bizden daha fazla ihtiyacı olabilecek kişileri düşünmeden alışverişte aşırıya kaçmanın kul hakkına gireceğini de unutmamak gerekir.

5) İslâm'da infakta bulunmanın önemi nedir?

Hem cimriliği hem de israfı asla tasvip etmeyen ve her konuda orta yolu öneren İslâm dini, “sosyal” bir din olarak sosyal adalete, dayanışma ve yardımlaşmaya büyük önem vermekte, bundan dolayı da “infâk” kavramıyla tanımlanan “Allah yolunda yapılan harcamaları” en makbul ve en faziletli bir ibadet olarak kabul etmektedir. Zor zamanlarda imkânı olan Müminlerin yalnızca zekât vermekle yetinmeyip infak anlayışıyla hareket ederek Yüce Allah'ın kendisine lütfettiği malını başkalarıyla cömertçe paylaşması, kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu güçlendirir, sıkıntıları hafifletir, bela ve musibetlerin kalkmasına vesile olur, toplumsal dayanışmaya büyük katkıda bulunur, kuşkusuz malını bereketlendirir, nefsinin yüceltip arındırır ve kalbini huzurla doldurur.

² İslâm hukukunda adam öldürme ve yaralamalarda mağdur tarafa ceza ve kan bedeli olarak ödenen mal.

6) Yardım kampanyalarına verilecek malî destek zekâta mahsûben verilebilir mi?

Zekât, İslam dininin en önemli sosyal dayanışma ve yardımlaşma kurumlarından biridir. Bu kurum, özellikle zor zamanlarda daha bir önem kazanmaktadır. İçinden geçtiğimiz küresel salgından dolayı evde kalma zarureti sebebiyle pek çok kişi işini sürdürme imkânı bulamamakta ve zekât alabilecek konuma gelebilmektedir. Verilen zekâtın geçerli olması için zekât niyetiyle Kur'an-ı Kerim'de belirtilen yoksullar, düşkünler, borçlular gibi ihtiyaç sahiplerine aynı veya nakdî olarak verilmesi gerekir. (Tevbe, 9/60)

7) Zekât yardım kuruluşları kanalıyla verilebilir mi?

Zekât, söz konusu kimselere mükellefler tarafından doğrudan verilebileceği gibi aracı bir organizasyon vasıtası ile vekâleten de ödenebilir. Açılan zekât hesabına zekât niyetiyle para yatırmakla da vekâlet gerçekleşmiş sayılır. Bu çerçevede hayır kurumu veya sivil toplum kuruluşu, toplayacağı zekâtları Kur'an'da belirlenen yerlere/fakir ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırıyorsa aracı konumunda olan bu kuruluşlara zekât emanet edilebilir.

8) Yapılan yardımın zekât olduğu belirtilmeli mi?

Zekâttan yararlanacak olan kimsenin kendisine yapılan yardımın zekât olduğunu bilmesi de zorunlu değildir. Asıl olan zekât veren kimsenin niyeti olmakla beraber burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, yardım kampanyalarına zekâtını yatıran mükellefin yatırdığı meblağın zekât olduğunu belirtmesi, yetkililerin de zekât fonunda toplanan bu paraların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması konusunda gereken hassasiyeti göstermesidir.

9) Zekât vaktinden önce verilebilir mi?

Zekât, şartlarını taşıyan Müslümanların yılda bir defa yerine getirmekle yükümlü oldukları malî bir ibadettir. Yani zekâtın farz olması için nisap miktarı malın üzerinden bir (kamerî) yılın geçmesi gerekir. Mal sahibi dilerse nisaba³ ulaşmış olan malın zekâtını sene dolmadan önce de verebilir.

10) İçinde alkol bulunan maddeleri kullanmanın hükmü nedir?

İspirto, kolonya vb. sıvılarla, temizlik amacıyla üretilen alkollü maddelerin içilmesi haram olmakla birlikte, (Buhârî, Edep, 80; Müslim, Eşribe, 73) temizlikte kullanılması caizdir.

11) Kolonya gibi içinde alkol bulunan maddeler abdesti bozar mı?

Kolonya uçucu bir maddedir ve bu yönüyle dönüşüme yani istihaleye uğramaktadır, dolayısıyla da abdesti bozmamaktadır. Namaz kılmadan önce bu ürünlerin sürüldüğü yerlerin yıkanması da gerekmez.

12) Tedavide haram içerikler içeren ilaçları kullanmak caiz mi?

Bir hastalığın tedavisi için, helâl maddelerden elde edilmiş bir ilaç henüz üretilmemiş ya da üretilen bu ilaca ulaşma imkânı yok ise, haram olan bir maddenin veya bundan üretilen bir ilacın, meslekî ehliyet ve dürüstlüğüne güvenilen uzman bir doktor tarafından tavsiye edilmesi halinde, kullanılmasında dinen bir sakınca yoktur. Çünkü "Zaruretler yasakları mubah kılar." Zaruret ortadan kalkar ve başka helal maddelerden yapılan ilaçlar bulunursa, o zaman helal olanları kullanmak gerekir. Çünkü "Zaruretler kendi miktarlarınca takdir olunur."

³ Zekâtın farz olduğunu gösteren zenginlik ölçüsü.

13) Cemaatle namaza hastalık durumunda ara verilebilir mi?

Temel gayelerinden biri de insan hayatını korumak olan İslam dini, insanların hayatını riske atacak uygulamalara asla cevaz vermez. Nitekim Peygamber Efendimiz; *“Bir yerde veba hastalığı çıktığını duyarsanız oraya girmeyin, bulunduğunuz yerde veba hastalığı çıkarsa o bölgeden de ayrılmayınız”* buyurarak karantina uygulamasına dikkat çekmiş; *“Bulaşıcı hastalık taşıyan kişi, sağlam kişinin yanına gitmesin”* buyurarak salgın hastalıklara karşı tedbirli olmanın gereğini vurgulamıştır. Dolayısıyla hastalığın yayılma tehlikesi ortadan kalkıncaya kadar Cuma namazı başta olmak üzere başlıca sosyal mekanlardan olan cami ve mescitlerde cemaatle namaza ara verilmesi İslam’ın ilke ve maksatlarının bir gereğidir.

14) Cuma namazının kılınmaması halinde ne yapılır?

Cemaatle ve camide kılınması gereken cuma namazına salgın hastalık sebebiyle ülke genelinde ara verilmesi sebebiyle Cuma namazı kılma imkânı bulamayanlar öğle namazını kılarlar.

15) Hastanede tedavi sürecinde olan hasta ve zor çalışma şartlarında olan sağlık görevlisi abdestlerini nasıl alırlar?

Yüce Yaratıcıya her şartta namaz kılmakla mükellef olan kulları ancak yapabildikleri kadar sorumludurlar. Zira dinimiz, kişiye güç yetiremeyeceği yükü yüklemeyiz. Hastalığı veren de yükümlülükler yükleyen de Allah’tır. Dolayısıyla kişi gücü neye yetiyorsa onu yapmakla mükelleftir. (Hac, 22/78; Fetih, 48/17) Allah Teala, Kur’an-ı Kerim’de “Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar” (Bakara, 2/286) buyurmuştur. Bu ilke, ibadetlerin kişiye gerekliliği konusunda olduğu gibi, ibadetlerin yapılışı ile ilgili konularda da geçerlidir. Mesela, akli olmayana namaz farz değildir. Buna göre, abdest almaya gücü yetmeyen ve kendisine yardım edecek kimsesi de olmayan hasta kişi ile yoğun görev ortamında olup özel tip kıyafetlerle çalışan görevliler teyemmüm ederek namazlarını kılar. Ruhsatlar zor şartlara göredir. Ancak kolları ve ayakları sağlam olduğu hâlde, temiz su ve temiz toprak kullanmaktan aciz olan veya ağır hasta olan kişi, kendi başına abdest alıp teyemmüm edemediği gibi bu konuda kendisine yardım edecek birini de bulamıyorsa abdestli olmasa bile, yapabiliyorsa vakte hürmeten namaz kılanların hareketlerini yapar, iyileştiğinde de yine namazlarını kaza eder.

16) Hastanede tedavi sürecinde olan kişi namazlarını nasıl kılar?

Dinimizde sorumluluklar kulun gücüne göre belirlenmiş, gücü aşan durumlar için kolaylaştırma esası getirilmiştir. Hastalık da bu kolaylaştırma sebepleri arasında yer almaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s.), “Namazı ayakta kıl, güç yetiremezsen oturarak kıl, buna da güç yetiremezsen yan üzere yaslanarak kıl.” (Buhârî, Taksîru’s-salât, 19) buyurmuşlardır. Rükû veya secde etmeye gücü yetmeyen kimse îmâ ile namaz kılar. İmâ, rükû ve secde yerine başla işaret etmek demektir. İmâ ile namaz kılan kişi rükû için başını biraz eğip, secde için ise rükûdan biraz daha fazla eğip. Secdede başını yere koyamayan kimsenin, bir şeyi başına kaldırarak ona secde etmesi caiz değildir. Bir kişi ayakta durmaya gücü yettiği hâlde, rükû ve secdeye gücü yetmiyorsa, ayakta veya oturarak îmâ edebilir; ancak oturarak îmâ etmesi daha uygundur. Rükû veya secde etmeye gücü yetmeyen kişi, rahatsızlığı sebebiyle ayaklarını yana veya kibleye uzatarak da olsa yere oturamıyorsa, ayakta veya tabure, sandalye, sedir vb. yerlere oturarak namazını îmâ ile kılabılır. Oturmaya da gücü yetmeyen kişi, sırt üstü yatarak veya yana yaslanarak başıyla îmâ eder. Başıyla îma etmeye gücü yetmeyen kimse gözüyle îma ederek namazlarını kılar. Gözle de îmaya gücü yetmezse kalbiyle namazlarını kılar. Yani kalben kendisini namazda hayal eder ve okuması gereken duaları okur. Daha sonra bu şekilde kıldığı namazları kaza etmesi de gerekmez. Ancak daha sonra ayakta kılabilecek şekilde sağlığına kavuşursa kalp ve göz ile kıldığı namazları iade etmesi müstehap olur. Ancak göz veya

kalp ile îmaya gücü yeten kimse, Allah ile irtibatını koparmamak için namaz kılmak isterse bu son görüşle amel edebilir.

17) Bilinci kapalı olan bir hastanın namazlarının durumu nedir?

Bilinci bir günden fazla yerinde olmayan kişinin namazları üzerinden düşer. Bu itibarla bitkisel hayata giren ve bir daha iyileşemeyen kimse namazlardan dolayı sorumlu olmaz. Bilincini bir günden daha az süreyle kaybedenlerin, ayıldıkları zaman namazlarını kaza etmeleri gerekir.

18) Virüse bağlı olarak vefat edenlerin gasil ve kefenlenme işlemleri nasıl yapılır?

Müslümanların, vefat eden din kardeşlerine karşı yerine getirmeleri gereken dini vecibelerinin başında cenazelerinin yıkanması, kefenlenmesi ve namazlarının kılınması gelmektedir. Yıkanıp kefenlendikten sonra cenaze namazının kılınması farz-ı kifayedir. Bu görev bazı Müslümanlar tarafından yerine getirildiği takdirde diğerleri sorumluluktan kurtulur. Hastalığın bulaşma riskine karşı uzmanların tavsiyeleri doğrultusunda gerekli koruyucu tedbirler alındıktan sonra cenazenin usulüne uygun bir şekilde yıkanıp kefenlenmesi ve defnedilmesi gerekir. Mesela bu durumda uzaktan cenaze üzerine su tutularak veya serpilerek yıkama işlemi gerçekleştirilir. Bu uygulamanın da riskli olduğu durumlarda yetkililerin de talimatlarına uyularak koruyucu kıyafetlerle cenazeye teyemmüm aldırılır. Cenazeye teyemmüm yaptırılmasının da hastalığın bulaşması açısından riskli olduğu hallerde zaruret sebebiyle teyemmüm de terkedilir ve o haliyle namazı kılınarak defni sağlanır.

19) Virüse bağlı olarak vefat edenlerin cenaze namazı nasıl kılınır?

Cenaze namazının kılınması için belirli bir vakit yoktur. Hazırlanmış olan bir cenazenin bekletilmeden namazının kılınıp defnedilmesi esastır. Salgın hastalık riskinin bulunduğu durumlarda cenaze namazının, olabildiğince az sayıda kişiyle ve bekletmeden kılınması tercih edilmelidir. Ayrıca hastalığın bulaşmaması için gerekli tedbirler alınmalı, bu bağlamda cenaze namazına iştirak edenler arasında yeterince mesafe bırakılmalıdır.

20) Virüse bağlı olarak vefat edenlerin defin işlemleri nasıl yapılır?

Cenazelerin, geleneksel yöntemle açılan kabre kefenle defnedilmesinin de riskli olduğu durumlarda, ceset torbası veya tabutla defnedilmesi de caizdir. Zaruretten kaynaklanan bütün bu uygulamalarda Müslüman kardeşimize karşı son dini vazifemizi yaptığımız bilinci ile hareket edilmelidir.

21) Birden fazla cenaze için tek bir cenaze namazı kılınabilir mi?

Birden fazla cenaze hâzır olduğunda, bunların namazlarını ayrı ayrı kılmak daha uygun ise de, hepsi için tek bir namaz kılmak da yeterlidir. Salgın hastalık gibi durumlarda da birden fazla cenaze için tek bir namaz kılınması yeterlidir.

22) Gıyabî cenaze namazı kılınabilir mi?

Aslolan, namazının kılınabilmesi için cenazenin hazır bulunmasıdır. Bununla birlikte hazır olmayan cenaze için de namaz kılınabilir. Nitekim Resûlullah (s.a.s.), Habeş Kralı Necâşî'nin vefatını haber vermiş, sonra da onun cenaze namazını kıldırmak üzere cemaatin önüne geçmiş, ashab da arkasında saf tutmuştur. (Buhârî, Cenâiz, 55; Müslim, Cenâiz, 63) Olayda hazır bulunan Câbir b. Abdullah (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.s.), Necâşî'nin (gıyabında) cenaze namazını kıldırdı. Ben de ikinci yahut üçüncü saftaydım." (Buhârî, Cenâiz, 54) Yine, Resûlullah'ın (s.a.s.) Uhud şehitleri (Buhârî, Cenâiz, 73) ve kendisine

haber verilmeden defnedilen cenazeler için de gıyabi cenaze namazı kıldığı bilinmektedir. (Buhârî, Cenâiz, 56) Hastalığı bulaştırma riski sebebiyle yetkililerce hemen defnedilmiş olan cenazenin de namazı daha sonra kabrine karşı birkaç kişiyle kılınabilir.

23) Cenaze taziyesi nasıl yapılır?

Taziye, ölünün yakınlarının üzüntüsünü paylaşarak onları teselli edici, rahatlatıcı sözler söylemektir. Hz. Peygamber (s.a.s.), başına bir felaket gelen kimseyi ziyaret etmekle ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “Felakete uğrayan bir kimseye ‘geçmiş olsun’ ziyaretinde bulunan kimseye, felakete uğrayan kişiye verilecek sevabın misli verilir.” (Tirmizî, Cenâiz, 72) Aynı şekilde cenaze yakınlarına taziyede bulunmayı tavsiye ederek, “Her kim çocuğunu kaybeden bir kadına başsağlığı ziyaretinde bulunursa, o kimseye Cennet’te bir elbise giydirilir.” (Tirmizî, Cenâiz, 75) buyurmuştur. Ölü yakınlarının acılarını tazelememek için, taziye üç günden sonraya bırakılmamalıdır. (İbn Hacer, Feth, III, 146) Taziyede bulunan şahıs cenazeye katılmasa da, mevcut imkânlarla ölünün yakınlarına sabır ve metanet diler, cenaze için hayır duada bulunur. (Nesâî, Cenâiz, 120)

24) Üzerine hac farz olan bir kişi bu görevini ifâ etmeden vefat ederse vârislerin ne yapması gerekir?

Hacca gidemeden ölen bir kimse, bıraktığı maldan kendi yerine, hac yapılmasını vasiyet etse ve terekenin üçte biri bunun için yeterli ise, varisleri tarafından bu vasiyet yerine getirilir. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.) haccetmeyi adayıp da haccedemeden ölen kadının yerine haccetmek isteyen kızına izin vermiştir. (Buhârî, Cezâü’s-sayd, 22) Böyle bir vasiyette bulunmamışsa, varislerinden herhangi birisi kendi malından onun adına hac yapabilir. Bu durumda ölenin hac borcunun düşmesi umulur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), insanlara olan borcun ödenmesi gerektiğini delil göstererek Allah’a karşı olan hac borcunun da mirasçıları tarafından ödenmesi gerektiğini söylemiştir. (Nesâî, Menâsikü’l-hac, 8-9; Dârekutnî, es-Sünen, III, 299)

25) Salgın döneminde hac ibadeti ertelenebilir mi?

Kendisine hac farz olan kimsenin, haccını bizzat eda etmekle yükümlü olması için, sağlıklı olması, tutukluluk veya yurt dışına çıkma yasağı gibi bir engelinin bulunmaması ve yolun güvenli olması şarttır. Hac yolculuğuna katlanamayacak, ya da fiilen haccedemeyecek derecede hasta olanlar ile yaşlılar, hac kendilerine farz olsa bile eda (fiil) ile yükümlü değildirler. Bu kapsamda sağlık otoritelerince “küresel salgın” olarak ilan edilen salgın hastalığın ortaya çıkmasıyla hem kişi hem toplum sağlığını tehlikeye maruz bırakmamak ve bu yolla İslam’ın vazgeçilemez değerinde gördüğü “hayatı korumak” ilkesini gerçekleştirmek amacıyla söz konusu salgın geçinceye ve sıhhi güvenlik şartları tekrardan sağlanıncaya kadar hac ibadetinin ertelenebileceğini söylememize imkân vermektedir.

26) Hasta kendisi için gereken tedaviyi reddedebilir mi?

Dinimiz, insan hayatının dokunulmazlığını koruma altına almış ve buna zarar verecek unsurların ortadan kaldırılmasını emretmiştir. Sağlığın korunması için önleyici tedbirlere başvurulması ve hastalandıktan sonra da tedavi olunmasının gerekliliği de bu esas üzerine bina edilmiştir. Her hastalığın mutlaka şifasının da yaratıldığını bildiren (Buhârî Tıp, 1; Müslim, Selâm 26/69) Hz. Peygamber (s.a.s.) ayrıca “*Tedavi olun ey Allah’ın kulları*” (İbn Mâce, Tıp, 1) buyurarak tedavinin önemine de dikkat çekmiştir. Buna göre, öncelikle sağlıklı yaşamak ve hastalıklara zemin hazırlamamak için önleyici tedbirlere başvurulmalı, hastalanınca da tedavi olunmalıdır. Bunun yanında gerek birey gerekse toplum olarak sağlık risklerine karşı dikkatli olunması ve özellikle de bulaşıcı hastalıklara karşı gereken tedbirlerin alınması da dinimizin bir gereğidir. Kur’an’da “*Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın*” (Bakara 2/195); “*Kendinizi öldürmeyin*” (Nisâ 4/29) ayetleri tedavinin gerekliliği konusunda açıktır.

27) Tedavi olmak Müslümanın kader inancıyla çelişir mi?

Suriye bölgesi ordu kumandanı Ebû Ubeyde b. Cerrâh tarafından Şam-Hicaz yolu üzerindeki Serg kasabasında karşılanan Hz. Ömer'e Şam'da veba çıktığı haberi verilince yaptığı istişareler sonucunda tedbir amacıyla vebanın olduğu yere gitmemiş ve geri dönmeye karar vermiştir. Bunun üzerine kendisine “*Allâh'ın kaderinden mi kaçırıyorsun?*” diye soranlara “*Evet, Allâh'ın kaderinden, yine Allâh'ın kaderine kaçırıyoruz.*” (Buhârî, Tıp, 30; Müslim, Selâm 32/98) cevabını vererek Allah'ın kudretinin her şeyi kuşattığını vurgulamasıyla, insanın tedavi olmasının kader inancıyla çelişen bir husus olmadığı anlaşılabilir.

28) Virüse bağlı olarak vefat eden şehit midir?

Hz. Peygamber s.a.v kitlesel ölümlere sebep olan salgın hastalıklardan “tâun/ta'n” ifadesiyle bahsetmiştir. Bu hastalığın müminler için bir arınma vesilesi olduğunu söylemiş, ona yakalanan bir kişinin sabredip ecrini Allah'tan bekleyerek bulunduğu yerde kalması, bunun Allah'ın takdiri olduğuna ve başına Allah'ın yazdıklarının dışında hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanması durumunda kendisine şehid sevabı verileceğini belirtmiştir. (Buhârî, “Tıb”, 31; “Kader”, 15; tâundan ölmenin şehitlik sayıldığını belirten diğer rivayetler için bk. Buhârî, “Cihâd”, 30, “Tıb”, 30; Müslim, “İmâre”, 166.)

29) Kâbe'de tavafın durması bir kıyamet alameti midir?

Tarih boyunca Kâbe ve çevresi yangın, sel, salgın hastalıklar gibi pek çok afet atlatmıştır. Bu nedenlerle Kâbe'nin ibadete kapatılması da kaçınılmaz olmuş, hatta bazı hadiselerde kapalı olduğu sürenin yıllarca sürdüğü sahih kaynaklarda rivayet edilmiştir. Günümüzde de sağlık güvenliği sebebiyle geçici olarak kapatılması tabî ve dinin maksadıyla bire bir uyumlu görülmeli, kıyametle ilişkilendirilmemelidir.

KAYNAKLAR

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, Md. 21, 22.

Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), Md. “Tâun”, “Karantina”, “Amvâs”, “Cüzzam”, “İhtikâr”.

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Duyuru-Detay/Duyurular/641/salgin-hastalik-durumunda-cenaze-namazi-ve-defin-islemleri>

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Duyuru-Detay/Duyurular/640/din-isleri-yuksekkurulu-ndan-cuma-namazi-ile-vakit-namazlarinin-cemaatle-kilinmasina-ara-verilmesi-karari>

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/67/alkol-iceren-maddelerin-temizlikte-kullanilmasi-caiz-midir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d>

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/425/zekat-vermenin-belirli-bir-zamani-var-midir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d>

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/343/gyabi-cenaze-namazi-kilinabilir-mi->

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/38362/salgin-hastalik-durumunda-cenaze-namazi-ve-defin-islemlerinin-dini-hukmu-nedir-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn2t8ij%2beDtMkJdRGirgyeb8%3d>

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/572/hac-ibadeti-uzerine-farz-olan-bir-kimse--bu-vazifesini-yapmadan-vefat-ederse--varisleri-bu-durumda-ne-yapmalidirlar-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d>

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/554/hac-kimlere-farzdır->

<https://kurul.diyamet.gov.tr/Duyuru-Detay/Duyurular/640/din-isleri-yuksekkurulu-ndan-cuma-namazi-ile-vakit-namazlarinin-cemaatle-kilinmasina-ara-verilmesi-karari>